

*Попов Максим Миколайович,  
кандидат педагогічних наук,  
заступник директора з виховної роботи  
Інституту педагогіки, психології та інклюзивної освіти  
РВНЗ «Кримський гуманітарний університет», м. Ялта*

**Актуальність теми.** Відродження виховної проблематики є характерною ознакою сучасної освіти. В кінці ХХ століття суспільство гостро відчувало глобальну кризу, яка охопила не тільки всі соціальні, виробничі, політичні, економічні і інші сфери, але і саму людину - його свідомість, відчуття, поведінку [18].

Свідомість молодого покоління, природно, схильна до сприйняття суперечностей і сумнівів. Знижується роль моральних норм і критеріїв, йде ломка етичних цінностей, що склалися, знецінення людського життя, зростання злочинності, сексуального насилля, різке матеріальне розшарування громадян, погіршення медичного обслуговування.

Нові історичні умови висунули нові проблеми, важливість і гострота яких стали очевидними у виховній роботі.

Серед основних з них можна відзначити наступні:

1. Зниження загального рівня обізнаності і вихованості молоді.
2. Радикальна зміна ціннісних орієнтацій молодих людей
3. Безідейність нового покоління.
4. Негативне відношення до суспільно корисної діяльності.
5. Аморальна і асоціальна поведінка.

Важкі соціальні умови штовхають підлітків на злочини. Криміналізація молодіжного середовища, наркоманія, алкоголізм дестабілізували суспільне життя.

Освітні установи залишаються дієвим інститутом виховання молодого покоління [18].

В сучасному інтенсивно змінному світі, хочемо ми цього чи ні, неухильно виявляються дві взаємозв'язані тенденції – інтеграція і дезинтеграція. Розпадаються цілісні утворення, в той же час розрізнені явища, дії, процеси інтегруються в цілісні, глобальні явища, різного роду системи. Тенденції ці властиві і педагогічній дійсності, в якій формується і розвивається сучасна людина і як індивідуальність, і як певний тип особи. В педагогічній дійсності вказані тенденції виявляються як при цілеспрямованому вихованні, так і стихійно протікаючих процесах соціалізації [5, 18].

Одним з феноменів сучасної педагогічної дійсності, породжуваних цими суперечностями, і є виховні системи як декларовані, так і реально існуючі. Вони стають об'єктом пильної уваги учених і практиків.

Будь-яка виховна система є єдністю не тільки загального і особливого, але і одиничного – того специфічного, що властиво конкретній установі з даним складом педагогів і що вчать. навколишнім його середовищем. Існує безліч шляхів розвитку виховної системи. Це визначається її внутрішніми властивостями.

Моделюючи виховну систему, закладаючи в неї різноманітність елементів, їх зв'язків, альтернативні шляхи її розвитку, важливо вибрати головне: що визначатиме її обличчя, що послужить надалі підставою для самоорганізації системи. Таким головним для виховної системи повинна стати концепція як сукупність основних педагогічних ідей, встановлених в основу системи, і цілей, в ім'я яких вона створюється [3,18,23].

**Аналіз досліджень і публікацій.** Основна заслуга в створенні теорії виховних систем належить академіку Л.И. Новикової і її колегам В.А. Караковському, Н.Л. Селіванової. На сьогоднішній день в теорії і практиці виховних систем можна говорити і про інші науково-практичні результати.

**Метою** даної статті є вивчення теоретичних основ побудови і моделювання виховної системи освітнього закладу.

**Виклад основного матеріалу.** На думку Л.Н. Новикової, велике значення для реалізації виховної функції учбового закладу має розвиток виховної системи, що має достатню складну структуру, що включає цілі, діяльність якої забезпечує їх реалізацію, середовище системи і управління [5, 13, 14].

Виховний процес, що представляє собою динамічну систему, направлений перш за все на реалізацію задач соціального розвитку людини. Рішення проблем сучасної школи пов'язано з перетворенням її з школи просто повчальною в школу, що перш за все виховує. Це можливо тоді, коли виховний процес буде цілісним, що на практиці реалізується через створення виховної системи.

Між поняттями «виховна система» і «виховний процес» чітко є видимою взаємозв'язок. З одного боку, в процесі поставлених педагогічних цілей в освітній установі створюється і розвивається виховна система, з іншою – ця система виступає як головний чинник успішного рішення виховних задач.

А.С. Макаренко писав, що ніякого засобу не можна розглядати як окремо взяте від системи; ніякий засіб взагалі не може бути визнане ні хорошим, ні поганим, якщо воно розглядається окремо від інших засобів, від цілого комплексу педагогічних впливів.

Виховна система як педагогічний феномен вивчається наукою з початку 1970-х років [5, 13, 14].

В книзі Е.Н. Степанова і Л.М. Лузиной «Педагогу про сучасні підходи і концепції виховання» описані концепції, що використовуються в педагогічній діяльності, кожна з яких має своє визначення поняття «виховання». Виходячи з того або іншого визначення, сутності виховання формулюються відповідно меті, завдання, основні напрями виховної роботи. А значить, кожний з учбових закладів має право визначити, яким буде його стратегічний напрям в процесі виховання [19].

Під концепцією, якщо звернутися до філософського енциклопедичного словника і тлумачного словника російської мови, розуміється система поглядів на що-небудь, основна ідея, ведучий задум, керівна ідея. Виходячи з такого розуміння терміну «концепція», можна дати визначення концепції виховання як системи поглядів окремого ученого або групи дослідників на виховний процес - його ество, мета, принципи, зміст і і способи організації, критерії і показники його ефективності.

Якнайповніші і детально системні переконання на процес виховання дітей в учбовому закладі висловлені в книзі «Виховання? Виховання. Виховання!». Її авторами є відомі учені Володимир Абрамович Караковській, Людмила Іванівна Новикова, Наталія Леонідівна Селіванова.

Висловлюючи своє розуміння виховання і його ества, В.А. Караковській, Л.И. Новикова і Н.Л. Селіванова підкреслюють, що треба управляти не особистістю, а процесом її розвитку. А це означає, пріоритет в роботі вихователя віддається прийомам опосередкованої педагогічної дії: відбувається відмова від лобових методів, від гасел і закликів, стриманість від зайвого дидактизму, повчальності; натомість висуваються на перший план діалогічні методи спілкування, сумісний пошук істини, розвиток через створення виховних ситуацій, різноманітну творчу діяльність [5, 13, 14, 17, 19].

Основні поняття: у вдосконаленні людини бачать не засіб благополуччя суспільства, а мета суспільного життя; розвиток особи не загнаний в "ложі соціального замовлення", а припускає виявлення і вдосконалення всіх сутнісних сил людини; самого індивіда мислять не відомим, керованим, а творцем самого себе, своїх обставин.

Л.І. Новікова, В.А. Караковській, А.М. Сидоркин, Н.Л. Селиванова і інші розглядають виховну систему як особливу педагогічну категорію. Вона має ознаки як психолого-педагогічної системи, так і соціально-педагогічної. Виховна система впливає на школярів не тільки як педагогічний чинник (через вчителів, уроки, підручники, домашні завдання, класний годинник), але і як чинник соціальний (через увімкненості в оточуючу середовище, через ті відносини, які складаються між дітьми, педагогами, батьками, шефами; через психологічний клімат в колективі, що дозволяє об'єднати дітей і дорослих в рамках даного конкретного закладу).

Поняття «система» – одне з фундаментальних у всіх науках і видах діяльності. Система розуміється як впорядкована безліч компонентів (елементів), що знаходяться у взаємному зв'язку, залежності і взаємодії один з одним і на цій основі створюючих цілісну єдність. Цілісна єдність системи - це якісна межа, що відрізняє будь-яку систему від інших систем, систему від середовища незаселеного [13,14].

Головна ознака системи – її впорядкованість. Але впорядкованість може мати різні підстави: не тільки цілі гуманістичного розвитку особи дитини, але і дотримання формальних правил, зовнішнього адміністративного порядку і т.д. Тому соціально-педагогічна система може бути не завжди гуманною по відношенню до дитини.

Виховна система школи – соціально-педагогічний об'єкт, впорядкований не тільки щодо власне педагогічних цілей, пов'язаних з вихованням дитини, але і щодо цілей самої дитини, пов'язаних із задоволенням актуальних потреб особистості і ці цілі зорієнтовані.

Виховна система створюється зусиллями всіх суб'єктів педагогічної діяльності, перш за все педагогів, що вчать і їх батьків.

Навіщо потрібна виховна система? Вона створює умови для ефективної реалізації виховних цілей; в гуманістичній виховній системі більш сприятливі можливості для розвитку особи як дитини, так і педагога [13, 14].

Виховна система школи має складну структуру. Її компоненти: цілі, виражені в початковій концепції (тобто сукупність ідей, для реалізації яких вона створюється); діяльність, що забезпечує її реалізацію; суб'єкт діяльності, її організуючий і в ній що бере участь; що народжуються в діяльності і спілкуванні відношення, інтегруючи суб'єкт в якусь спільність; середовище системи, освоєне суб'єктом, і управління, що забезпечує інтеграцію компонентів в цілісну систему, і розвиток цієї системи [9].

В найзагальнішому вигляді в процесі створення і розвитку системи повинен розв'язуватися ряд завдань.

По-перше, це формування у дітей цілісні картини миру – цілісної і науковообґрунтованою. Діти багато що дізнаються про навколишній їх світ в сім'ї, в дитячому саду, і школі, на вулиці, з тілі – і радіопередач, кінофільмів, У результаті у них формується картина навколишнього світу, але картина ця, як правило, мозаїчна. Задача школи - дати можливість дитині уявити собі, відчути цілісну картину миру. На реалізацію цієї задачі направлені і учбовий процес, і позакласна робота.

Друга, не менше важлива задача формування цивільної самосвідомості, самосвідомість громадянина, відповідального за долю Батьківщини.

Третя задача залучення дітей до загальнолюдських цінностей, формування у них адекватної цим цінностям поведінки.

Четверта – формування у підростаючої людини креативності, творчості як риси особистості.

П'ята – формування самосвідомості, усвідомлення власного «Я», допомога дитині в самореалізації.

Ефективне рішення сукупності перерахованих завдань можливе лише при побудові в учбовому закладі цілісної виховної системи [9].

Виховна система – це впорядкована цілісна сукупність компонентів, взаємодія і інтеграція яких зумовлює наявність у установи освіти або його структурного підрозділу здатності цілеспрямовано і ефективно сприяти розвитку особи вчатся [6, 24].

Виховна система складається з сукупності компонентів. До числа основних компонентів системи виховання школярів можна віднести наступні компоненти:

- Індивідуально-груповий;
- Ціннісно-орієнтований;
- Функціонально-діяльнісний;
- Діагностично-результативний;
- Стосунково-комунікативний.

Індивідуально-груповий компонент є співтовариством дітей і дорослих, беруть участь в створенні, управлінні і розвитку виховної системи освітньої установи. Він складається з декількох елементів, таких як:

1. адміністрація, вчителі і співробітники установи освіти;
2. що вчать;
3. батьки вчать;
4. інші дорослі, що беруть участь у виховному процесі і життєдіяльності учбового закладу [16, 19, 20].

Ціннісно-орієнтований компонент складається з наступних елементів:

- цінності співтовариства дітей і дорослих;
- цілі виховання;
- принципи і ключові ідеї побудови виховної системи і життєдіяльності освітньої установи.

Цей компонент часто називають ціннісно-смісловним ядром виховної системи або головним детермінуючим і інтегруючим чинником її функціонування і розвитку. Базисні цінності виховної системи визначають її цілі, які, у свою чергу, служать не просто елементами, а найважливішими чинниками освіти, функціонування і розвитку цієї системи. На шляху до досягнення цільових орієнтирів відбуваються зміни в життєдіяльності шкільного співтовариства, змісту і організації виховного процесу. З сукупності ідей, що відображають уявлення співтовариства дітей і дорослих про цінності, цілі, перспективи і принципи організації виховного процесу і життя в учбовому закладі, як правило, виділяють одну найважливішу, визначаючи "особу" і стратегічну лінію розвитку даної установи. Цю ідею називають ключовою [16, 19].

Функціонально-діяльнісний компонент складається з наступних елементів:

- системоутворюючий виду діяльності, форм і методів організації спільної діяльності і спілкування;
- основних функцій виховної системи;
- управління і самоврядування виховною системою.

Цей компонент забезпечує впорядкованість і цілісність виховної системи, функціонування і розвиток її основних елементів і зв'язків. Його основу складають спільна діяльність і спілкування вчать, педагогів і батьків. В освітніх

установах вибираються як пріоритетне різні види діяльності: трудова, клубна, красназнична, пізнавальна і ін. Його вибір залежить від наступних чинників: інтереси і потреби вчаться, особливості педагогічного колективу, тип учбового закладу, традиції установи освіти і навколишнього соціуму, фінансово-матеріальні можливості учбового закладу.

Управління (у тому числі самоврядування, співуправління) виховною системою розуміється як процес реалізації управлінських функцій для досягнення цілей найефективнішим способом. Процес управління можна вважати системним, якщо в нього включені всі суб'єкти діяльності (що вчаться, батьки, педагоги, соціальні партнери) і жодна з управлінських функцій не «випадає».

Нагадаємо ці управлінські функції: інформаційно-аналітична; планово-прогностична; мотиваційно-цільова; організаційно-виконавська; контрольна-діагностична; регулятивно-коректувальна.

Головною метою управління виховною системою є оптимізація функціонування і розвитку. Як вважають Л.И. Новикова з колегами, існують чотири її основні напрями:

1. моделювання системи, що будується;
2. організація колективної творчої діяльності дітей і дорослих;
3. орієнтування в такій діяльності вчаться, педагогів, батьків на загальнолюдські цінності, коректування виникаючих відносин;
4. раціональне використання виховного потенціалу навколишнього соціального і природного середовища [9, 16, 19].

Діагностично-результативний компонент включає наступні елементи:

- критерії ефективності виховної системи
- методи і прийоми вивчення її результативності
- форми і способи аналізу, оцінки і інтерпретації одержаних результатів

Під результатами виховного процесу розуміють ті зміни, які відбулися з учасниками педагогічного процесу і у відносинах між ними. Ефективність виховного процесу визначається мірою співвідношення поставлених цілей, прогнозованого результату і реально досягнутого [4, 9, 12].

Технологія моніторингу якості виховного процесу:

1. Визначення методологічних підстав, у тому числі цілей, критеріїв і показників.
2. Визначення об'єктів моніторингу.
3. Підбір комплексу методів і конкретних методик.
4. Планування моніторингу.
5. Попередня підготовка.
6. Реалізація діагностичних методик.
7. Обробка результатів.

8. Фіксація результатів і оформлення результатів у формі, зручній для аналізу і демонстрації [1, 16, 19].

Стосунково-комунікативний компонент складається з двох елементів:

- відносин в суспільстві дітей і дорослих;
- внутрішніх і зовнішніх зв'язків виховної системи

Відносини виявляються і формуються в спілкуванні і діяльності. Будучи внутрішньою, суб'єктивною основою спілкування, вони відображають внутрішні, особові зв'язки спільної діяльності, взаємодії.

В педагогіці відносини розглядаються як багатоплановий феномен: як суб'єктивний план виховання, як ество, як мета, як засіб виховання.

Виховний аспект відносин виявляється в розвитку соціально-цінних відносин (до праці, культури, політики, освіти, людини і т.д.). міжсуб'єктні відносини, як відомо, впливають на відношення людини до себе.

В цьому плані системна діяльність повинна бути направлена на виховання "культури відносин" (К.Д. Радіна).

Культура відносин відображає уміння вибудувати доброзичливі, гуманні відносини, уміння зрозуміти, прийняти, співчувати, співпереживати, сприяти. В просторі відносин завжди зароджуються взаємостосунки. Відносини і взаємостосунки в системі класу - істотний компонент, значущий аспект загальної проблеми колективу, виховання.

Становлення учнівського колективу в системній діяльності - і є становлення відносин, взаємостосунків суб'єктів.

Гуманні взаємостосунки припускають позитивне відношення сторін один до одного, при цьому суб'єкти істотно впливають один на одного, що сприяє єдності ціннісних орієнтацій, розумінню індивідуальних особливостей один одного, пізнанню себе через Іншого, розвитку себе як деякого єдиного цілого.

Рівень таких взаємостосунків обумовлений як внутрішніми (особовими) особливостями взаємодіючих, так і об'єктивними (зовнішніми) умовами. В цьому плані реалізується взаємозв'язок, взаємообумовленість компонентів системи: «взаємостосунки - суб'єкти», «взаємостосунки - діяльність». Тут дуже важлива педагогічно вірно організована діяльність, сприяюча становленню емоційно-етичного досвіду дітей, розвитку «емоційного багатства особи» (К.Д. Радіна).

Особливу роль придбавають взаємостосунки "вихователь - вихованець", адже вихователь сприймається і як "джерело" діяльності, і як її учасник [9].

Виховна система - не статичний, а феномен, що постійно розвивається. З'являються і зникають різні ідеї, уявлення, стійкі способи взаємодії дітей, ті або інші види діяльності, організаційні структури; ускладнюється і упорядковується життєдіяльність колективу або, навпаки, збільшується дезорганізація - всі ці явища характеризують процес розвитку виховної системи.

Виховна система не задається зверху, а створюється зусиллями всіх суб'єктів педагогічної діяльності; тому вона - не застиглий, а феномен, що постійно розвивається. Джерелом розвитку виховної системи є перш за все дозвіл суперечності між наростаючою впорядкованістю системи (процесом інтеграції) і її тенденцією до наростання незалежності різних елементів (процесом дезинтеграції) [13, 14].

Інтеграція виражається в об'єднанні колективу, у встановленні стійких міжособистісних відносин, стандартизації ситуацій і т.д. Дезинтеграція виражається в порушенні стабільності, наростанні індивідуальних і групових відмінностей, в появі ситуацій, що суперечать прийнятим нормам і цінностям і т.д.

Процес розвитку виховної системи в значній мірі визначається тим, що вона є тією, що самоорганізовується. В результаті педагогічного управління виховною системою і процесів самоорганізації, що відбуваються в ній, складаються закономірності її розвитку.

Перш за все, слід зазначити, що існує безліч шляхів розвитку виховної системи. Це визначається внутрішніми властивостями самої системи, особливо якщо йдеться про перебудову раніше функціонуючої виховної системи. Зв'язок «школа - суспільство» зовсім не однозначна: на щастя, далеко що не все відбувається в школі визначається тим, що відбувається в суспільстві.

Процес розвитку виховної системи суперечливий і нелінійний. В ньому бувають і спади, і підйоми, і достатньо тривалі періоди стабільності, для нього характерні і регресивні явища, коли система як би рухається назад, втрачає свої позитивні придбання. Цього не треба боятися, необхідно знати і аналізувати причини і наслідки таких явищ.

На різних етапах розвитку виховної системи більш позитивним процесом може бути як інтеграція, так і дезинтеграція. Так, на етапах становлення і функціонування системи або післякризового розвитку позитивні процеси інтеграції, що створюють для дитини і педагога стабільне комфортне середовище. На етапі становлення системи позитивними бувають дезинтеграційні процеси, що задовольняють потреби в новизні, що формують активність суб'єктів педагогічної діяльності, їх креативність.

Суперечності між інтеграцією і дезинтеграцією розвитку виховної системи конкретизуються в суперечності між системою і особою. Особа - активний учасник створення системи. Створюючи її, вона починає підкорятися їй. По суті, людина підкоряється тій системі, яку творить сам. Тому розвиток виховної системи є умова розвитку особи.

Процеси інтеграції створюють сприятливі умови для соціальної адаптації; навпаки, дезинтеграційні явища в системі стимулюють процеси соціальної автономізації дитини і педагога. Таким чином, розвиток виховної системи є умова соціалізації її суб'єктів.

В.А. Караковский виділяє дві групи критеріїв, по яких можна оцінити розвиненість виховної системи школи [13, 14].

Перша група – критерії факту, що дозволяють відповісти на питання, чи є в школі виховна система. Про це можуть свідчити впорядкованість життєдіяльності школи, наявність єдиного шкільного колективу, що склався, єдність виховних дій в педагогічні комплекси.

Друга група – критерії якості, що відповідають на питання, який рівень розвитку виховної системи, її ефективність. Про це говорять ступінь наближеності системи до поставлених цілей, реалізація педагогічної концепції; загальний психологічний клімат школи, стиль відносин в ній, самопочуття дітей і педагогів, внутрішній комфорт; рівень вихованості випускників школи.

В розвитку виховної системи можна виділити декілька етапів (В.А. Караковский). Безумовно, всякий розподіл на етапи достатньо умовний, тому що на кожному етапі розвитку системи можна побачити риси її завтрашнього дня і, навпаки, окремі явища минулого. Знання основних характеристик етапів розвитку системи дозволяє прогнозувати сам розвиток.

Етапи розвитку виховної системи, як об'єкту управління:

а) Етап становлення системи.

Його зміст – формування цільової установки, вироблення головних орієнтирів в організації виховного процесу, проектування колективних цінностей. В педагогічному середовищі посилюються розбіжності, в учнівському середовищі виділяються лідери. Система має недостатньо міцні внутрішні зв'язки, її компоненти працюють не залежно один від одного. Темпи розвитку системи на цьому етапі повинні бути достатньо високими.

б) Етап, пов'язаний з відробітком змісту діяльності і структури системи.

Затверджуються види діяльності, йде відробіток найефективніших форм і методів виховних дій. Відбувається бурхливий розвиток учнівського колективу і самоврядування в ньому, а також міжвікового спілкування. Спостерігається ослаблення діяльності класних колективів. Колективність на цій стадії виражається в бажанні дітей більше часу проводити разом. Народжуються колективні традиції. Педагогі встигають оцінити достоїнства впорядкованої виховної діяльності в школі. Вони починають усвідомлювати роль взаємної залежності і взаємної відповідальності в досягненні загальних успіхів. Проте педагогічний колектив на цьому етапі, як правило, ще не представляє єдиний колектив. Спільність вчителів звичайно більш статична і консервативна, дитячий колектив більш динамічний і революційний.

Головна трудність педагогічного управління виховною системою на цьому етапі полягає в узгодженні темпів розвитку цих двох колективів так, щоб педагоги не тільки не стали гальмом в розвитку колективу вчаться, але і забезпечили педагогічну ініціативу в організації його життя.

Взаємостосунки системи із зовнішнім середовищем в цей період складаються складно, особливо з молодіжним оточенням. Різне зростання інтересу дітей до внутрішньошкільних справ приводить до ослаблення, а деколи і руйнуванню вуличних, дворових компаній; між ними і школою починається боротьба за вплив на особу учня [23].

в) Етап остаточного оформлення системи.

Система остаточно оформляється: кожний компонент займає своє місце, системні зв'язки міцніють, життя школи упорядковується. Йде інтеграція учбової і виховної, у тому числі позаурочної діяльності. Шкільний колектив виступає як єдине ціле, формується "відчуття школи". Посилюється увага учнівського колективу до особи. Стає все більш інтенсивним процес педагогічної дії на учнівське середовище. Система нагромаджується і передає по спадку традиції, тобто забезпечується спадкоємність. Серед педагогів розвивається педагогічна творчість, інтерес до інновацій [23].

г) Етап оновлення і перебудови системи.

Оновлення системи може йти двома шляхами: революційним і еволюційним. Революційний шлях, як правило, викликається надзвичайними обставинами в житті школи і в житті суспільства. Еволюційний шлях включає поступове оновлення за рахунок інновацій. При ефективному педагогічному управлінні управління механізми такого оновлення закладені в самій системі. Добре поставлена об'єктивна інформація про стан і функціонування системи, націленість педагогів і учнівського активу на постійний творчий пошук роблять оновлення системи процесом планомірним і керованим.

Такі основні етапи розвитку виховної системи, розроблені В.А. Караковським, Л.И. Новиковою і іншими ученими і практиками [23].

Будь-яка виховна система в своєму розвитку проходить схожі етапи, при цьому рушійною силою розвитку виступає суперечність між традиціями і новаціями. Метою і результатом функціонування будь-якої системи, показником її досконалості є особа, що розвивається [13, 14 20].

Таким чином, виховна система – це впорядкована цілісна сукупність компонентів, взаємодія і інтеграція яких зумовлює наявність у установи утворення здатності цілеспрямовано і ефективно сприяти розвитку особи вчаться. Будь-яка виховна система в своєму розвитку проходить схожі етапи, при цьому рушійною силою розвитку виступає суперечність між традиціями і новаціями, метою і результатом функціонування будь-якої системи, показники її досконалості є особа, що розвивається.

**Висновки.** Виховна система специфічна для кожного учбового закладу з даним складом педагогів і що вчаться, навколишнім його середовищем. Моделюючи виховну систему, закладаючи в неї різноманітність елементів, їх зв'язків, шляхи її розвитку, важливо вибрати головне: що визначатиме її обличчя, що послужить надалі підставою для самоорганізації системи. Таким головним для виховної системи повинна стати концепція як сукупність основних педагогічних ідей, встановлених в основу системи, і цілей, в ім'я яких вона створюється.

Виховна система освітньої установи має особливі риси, які відображають конкретні умови виховання: контингент вчаться, вік вчаться, специфіка учебного закладу, рівень вихованості, індивідуальні особливості навчаються, традиції, особливості середовища, можливості педагогічного колективу, творчий інтерес керівника.

**Резюме.** Модернізація змісту і технологій виховання здійснюється на основі сучасних ідей, підходів і принципів, адекватних новим умовам, російській ментальності, сімейним, національним, регіональним і загальноросійським культурним традиціям. Саме це допоможе створити необхідну розвиваючу середовище, виховну систему, яка дозволить не тільки виявляти, але і розвивати схильності, інтереси, активність кожного вчиться. Сучасна школа гостро потребує гуманізації відносин дітей і дорослих, в демократизації її життєдіяльності, також назріла необхідність цілісної організації виховного процесу, вимога взаємозв'язку всіх його ланок. В сучасному, швидко змінному світі, неухильно виявляються дві тенденції - інтеграція і дезинтеграція. Одним з феноменів, породжуваних цими суперечностями і є виховні системи. Вони стають об'єктом пильної уваги учених і практиків. Основна заслуга в створенні теорії виховних систем належить академіку Новикової Л.В. і її колегам Караковському В.А. і Селіванової Н. Л. Будь-яка виховна система специфічна для кожного учебного закладу з даним складом педагогів і що вчаться, навколишнім його середовищем. Моделюючи виховну систему, закладаючи в неї різноманітність елементів, їх зв'язків, шляхи її розвитку, важливо вибрати головне: що визначатиме її обличчя, що послужить надалі підставою для самоорганізації системи. Таким головним для виховної системи повинна стати концепція як сукупність основних педагогічних ідей, встановлених в основу системи, і цілей, в ім'я яких вона створюється.

**Резюме.** Модернізація содержания и технологий воспитания осуществляется на основе современных идей, подходов и принципов, адекватных новым условиям, российской ментальности, семейным, национальным, региональным и общероссийским культурным традициям. Именно это поможет создать необходимую развивающую среду, воспитательную систему, которая позволит не только выявлять, но и развивать склонности, интересы, активность каждого учащегося. Современная школа остро нуждается в гуманизации отношений детей и взрослых, в демократизации её жизнедеятельности, также назрела необходимость целостной организации воспитательного процесса, требование взаимосвязи всех его звеньев. В современном, быстро меняющемся мире, неуклонно проявляются две тенденции - интеграция и дезинтеграция. Одним из феноменов, порождаемых этими противоречиями и являются воспитательные системы. Они становятся объектом пристального внимания ученых и практиков. Основная заслуга в создании теории воспитательных систем принадлежит академику Новиковой Л.В. и ее коллегам Караковскому В.А. и Селивановой Н. Л. Любая воспитательная система специфична для каждого учебного заведения с данным составом педагогов и учащихся, окружающей его средой. Моделируя воспитательную систему, закладывая в нее разнообразие элементов, их связей, пути ее развития, важно выбрать главное: что будет определять ее лицо, что послужит в дальнейшем основанием для самоорганизации системы. Таким главным для воспитательной системы должна стать концепция как совокупность основных педагогических идей, положенных в основу системы, и целей, во имя которых она создается.

**Summary.** Modernization of maintenance and technologies of education is carried out on the basis of modern ideas, approaches and principles, adequate to new terms, Russian mentality, cultural traditions domestic, national, regional and all-russian. Exactly it will help to create the necessary developing an environment, educate system, which will allow not only to expose, but also develop inclinations, interests, activity of every studying. Modern school sharply needs humanization of relations of children and adults, in democratization of its vital functions, the necessity of integral organization of educate process, requirement of intercommunication of all his links, came to a head also. In a world modern, quickly changing, steadily two tendencies show up - integration and disintegration. One of the phenomena generated by these contradictions and there are the educate systems. They become the object of intent attention of scientists and practical workers. A basic merit in creation of theory of the educate systems belongs to the academician Novikovoy L.V. and its colleagues Karakovskomu V.A. and Selivanovoy N. L. Any educate system is specific for every educational establishment with the given composition of teachers and studying, by a him environment. Designing the educate system, mortgaging the variety of elements in her, their communications, ways of its development, important to choose main: that will determine her face, that will serve in future by foundation for samoorganizatsii of the system. Such main conception as aggregate of the basic pedagogical ideas, fixed in the basis of the system, and aims in the name which she is created, must become for the educate system.

#### Література

1. Анализ воспитательной работы в профессиональном учебном заведении / Под ред. Л.В. Байбородовой. Ярославль, 2003. – 58 с.
2. Акульшина В.В., Батманова Л.М. Воспитательная система лицея/ В.В. Акульшина, Л.М. Батманова // Профессиональное образование. – 2004. – № 10. – С.33.
3. Воспитательная деятельность педагога: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений/ И.А. Колесникова, Н.М. Борытко, С.Д. Поляков, Н.Л. Селиванова; Под общ. ред. В.А. Сластенина и И.А. Колесниковой. – М.: Издательский центр "Академия", 2005. – 336 с.
4. Воспитательный процесс: изучение эффективности. Методические рекомендации / Под ред. Е.Н. Степанова. – М.: ТЦ Сфера, 2003. – 128 с.
5. Воспитательная система школы: проблемы управления. Очерки прагматической теории. Под ред. В.А. Караковского, Л.И. Новиковой, Н.Л. Селивановой, Е.И. Соколовой. / М.: Сентябрь 1997 – 112 с.
6. Григорьев Д.В. Воспитательная система школы: от А до Я: Пособие для учителя / Д.В. Григорьев, И.В. Кулешова, П.В. Степанов; Под ред. Л.И. Виноградовой. – М.: Просвещение, 2006. – 207 с.
7. Классному руководителю о классном часе. Технология подготовки и проведения личноно - ориентированного классного часа / Под ред. Е.Н. Степанова, М.А. Александровой. – М.: ТЦ Сфера, 2005. – 128 с.
8. Личноно - ориентированный подход в работе педагога: разработка и использование / Под ред. Е.Н. Степанова. – М.: ТЦ Сфера, 2004. – 128 с.
9. Мониторинг качества воспитательного процесса в образовательном учреждении: Научно-методические рекомендации / А.Н. Иванов, О.А. Лепнева, Л.Е. Омельченко, Е.А. Тимошко. – Великий Новгород: НРЦРО, 2003. – 64 с.
10. Нечаев М.П. Практика управления воспитанием в школе: Практическое пособие / Под ред. Л.П. Ильенко. – М.: АРКТИ, 2005. – 152с.
11. Обсуждаем проблемы воспитания: Методические разработки педагогических советов / Под ред. Е.Н. Степанова, М.А. Александровой. М.: ТЦ Сфера, 2004 – 160 с.
12. Психолого-педагогический практикум: Материалы к занятиям / Под ред. Л.В. Байбородовой, А.П. Чернявской. Ярославль: Изд-во ЯГПУ им. К.Д. Ушинского, 2002. – 116 с.
13. Рожков М.И., Байбородова Л.В. Теория и методика воспитания: Учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2004. – 384с.

14. Рожков М.И., Байбородова Л.В. Организация воспитательного процесса в школе: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 256с.
15. Селевко Г.К. Воспитательные технологии. М.: НИИ школьных технологий, 2005. – 320 с.
16. Система воспитания сельских школьников: Методические рекомендации/ Под ред.Е.Н. Степанова. – Смоленск: СОИУУ, 2000. – 104 с.
17. Словарь-справочник по теории воспитательных систем / Сост.п.В. Степанов. Изд.2-е, доп. и перераб. – М., 2002.
18. Смирнов И.П., Ткаченко Е.В. Новый принцип воспитания: ориентация на интересы молодежи. – Екатеринбург: ИД "Сократ", 2005. – 184с.
19. Степанов Е.Н. Педагогу о воспитательной системе школы и класса: Учебно-методическое пособие. – М.: ТЦ Сфера, 2004. – 224 с.
20. Степанов П.В. Как создать воспитательную систему школы: возможный вариант. Учебное пособие. - М.: Педагогическое общество России, 2005. – 64с.
21. Степанов Е.Н., Лузина Л.М. Педагогу о современных подходах и концепциях воспитания. – М.: ТЦ Сфера, 2003. – 160 с.